

ЛИТЕРАТУРНИ НОВИНИ

2

Двуседмичник за литература, изкуство, наука и обществен живот

Излиза два пъти в месеца, освен през юлий и август. Републикански закон за издаване на списанията, ул. „Оборище“ № 6 — Варна. Пощенска чекова сметка 7941.

Редактор БОРИСЪ ЧЕРНЕВЪ
Варна, 24 декември 1942—II

Годишен абонамент 50 лв., за чужбина 80 лв.
Обявления по 5 лв. на кв. см., а в хрониката 10 лв. на редъ. На настоятели специални отстъпки.

8

РАКОВСКИ ВЪ ЖИВОТА НА ПОКОЛЪНИЯТА

Взраждането на българския народ и свързанит' с него политически и културни последици сж дълбоко не само на неоломими исторически влияния и безименни фактори, но и на личности, на желязни характери, чиито величие става толкова очевидно, колкото повече времето ни отдалечава от тях. Но колкото и величави да сж, тия личности не сж нъщо необичайно за своето време.

Всичкост Бозвели, Раковски, Левски, Каравеловъ или Ботйовъ стоятъ само сь една глава надъ мнозина други повече или помалко именити герои, народни мъченици и неуморими труженници, но това иде да ги наложи още по-силно като символъ, като най-типични изразители на своето време. Защото тяхното обаяние не би било тъй изключително ако не ги следваше никой, и тѣхниятъ подвигъ би се превърналъ въ мигъ, а не би станалъ история, ако тѣ не отразяваха въ гърдята си устрема на цѣлия народъ. Величието имъ се сѣстои именно въ това — тѣ изхождатъ непосредствено отъ народа и ставатъ вдѣхновени изразители на чувства и идеи, който накупяватъ въ народната душа презъ вѣкове. И все пакъ не всички, а само тѣ и сроднитѣ тѣмъ по духовенъ ръстъ и вдѣхновение се ползватъ съ признателността на поколенията, защото намиратъ сили въ себе си до край да развѣватъ знамето на свободата и да служатъ на тая идеалъ, който е станалъ за насъ вече действителност.

Ботйовъ буди обаяние и възторзи поради постигането на пълно сливане между творецъ и дѣло; Левски ни очарова съ абсолютната си пожертвувателност и свършенна мъжественост; Раковски завладява въображението чрезъ неизчерпаемитѣ богатства на своя необикновенъ духъ, чрезъ демоничната пѣржавина на волята и поради пълното осъществяване на личността си въ избраното поприще. Но той притежава и една чѣрта, която не се забелязва у никого друго: това е способността му да гледа далече напредъ. Неговитѣ политически и културни идеи се характеризиратъ не само съ своето разнообразие — тѣ се отличаватъ съ извънредна жизненост и затова у него всѣко поколение може да открива духовни богатства и да се обновява идейно. Заради това той може да бжде означенъ като най-универсалната и

идейната фигура между нашитѣ проявени възродители.

Раковски е изключителна личностъ за своето време само въ смисълъ, че въплътява напълно въ себе си всички чѣрти на оная



българинъ отъ епохата, който е преодолѣлъ робското безразличие и е погледналъ отвъдъ хоризонта на примирението. Въ това отношение той се издига като връхъ надъ мощенъ масивъ, понеже изхожда неотгънно отъ чувствата и идеитѣ на своитѣ осъзнати съвременници. Типично чедо на вдѣхновената епоха, той се отличава обаче отъ всички съ своя рѣзкъ профилъ — тамъ се изрѣзватъ найистината типични пламени чѣрти, но се налагатъ съ такива контури, само каквито личниятъ гений е въ състояние да изрази. Да го разглеждаме като изключение, като страненъ феноменъ, значи да не го разбираме, да не чувствуваме всички връзки поради които той застава въ оная моментъ непокосимо на историческата сцена, налага се като народенъ вождъ и добива право да напращава събитията.

Неговата личностъ е краенъ завършекъ на постепенната формация на революционизираня българинъ и затова се отличава съ засилени чѣрти, затова изпъква въ свѣтлостни. Отъ тукъ изхожда и неговиятъ романтизъмъ. Като типиченъ изразителъ на исторически младъ народъ, той изживява въ своето съзнание всички възможности, които робството не е позволило да бждатъ изживѣни отъ маситѣ. Страхътъ е надвигъ, завесата е раздрана и отъ името на цѣлъ народъ той дава просторъ на своето вдѣхновение, като му предоставя всички свежи сили на своята душа. Въ неговитѣ възторзи има нъщо детско, и заедно съ това свето, въ

неговата въра — нъщо наивно, но заедно съ това велико. Тѣй могатъ да вѣрватъ само пророчи. И ето защо той се надмощава като най-типиченъ символъ на епохата и се изразява като фокусъ, дето може да се почуствува съсрдоточението на стихитѣ, вихруещи въ душата на оная българинъ, който е усѣтилъ замаяващия полъхъ на свободата, но още не я е видѣлъ.

Мнозина сж наклонни да мислятъ, че просвѣтителите и революционерите сж проява на две различни настроения срѣдъ нашитѣ възродители, че едва ли не единитѣ заставатъ като врагове срещу другитѣ въ стремелата си къмъ една и сѣща целъ по два различни пътя. Личността на Раковски доказва погрѣшността на тая възгледъ. Просвѣтителите и революционерите сж проява на една и сѣща стихия, която въ зависимост отъ темперамента на дейцитѣ се излива въ две различни форми, но която е едноосъщна, понеже е проява на всенародно чувство за свобода и на стремелата къмъ национална самобитност. Бунтарство и вдѣхновено слово, мисълъ и желѣзо, се обединяватъ почти у всички наши възродители, но наистина само у Раковски намиратъ своето пълно единство и своя завършенъ изразъ. „Пресата и сабятъ“ за него сж равностепенни срдства на една и сѣща борба и тѣ ги замѣнява едно съ друго всѣки път, когато едното му се стори по-малко надеждно отъ другото.

Видѣвъ въ тая свѣтлина, Раковски може да послужи и като най-добъръ ключъ за правилна оценка на всички проявени деятели на българското Възраждане, независимо отъ това дали тѣ сж „просвѣтителите“ или „революционерите“. И ако той е еднакво великъ като бунтовникъ и писателъ, като агитаторъ и вдѣхновителъ, като родолюбець и просвѣтителъ, като лостъ на народното осъзнаване и като осъществителъ на чувството за правда, за свобода, за свещенна мѣстъ, ако е неразделимъ въ всички свои прояви — съ какво тогава се оправдава отдѣлянето на Левски, Ботйова, Караджата въ една редица, а на Палисия, Бозвели, Априлова, Каравелова въ друга? Тѣ всички гонятъ отъ една идея, обсебени сж отъ пламъцитѣ на единъ и сѣщи огънь и само личнитѣ имъ качества ги правятъ различни единъ отъ други, но тѣ сж тѣй сродни чрезъ своята лю-

бовъ и пожертвувателност, че никакви други връзки не могатъ сж сродни по-тѣсно.

Раковски е изключителенъ за своето време още и поради това, че се е оставилъ да бжде напълно засвоенъ отъ стихийнитѣ копнежители и смѣлитѣ мечтания на духовно възмъжалия българинъ, че не е задържалъ нито едно чувство избликащо въ гърдитѣ му. Неговата душа развива всички тайни кълнове на петвѣковното зрѣне. Тя разкрива изведенитѣ сили на българския духъ, превръща се на въртопъ дето се посрѣщатъ всички възможности на исторически осъзнаване се българинъ и избликва въ нестройнитѣ талази на младата воля за животъ. Тая стихия избухнати у него тѣй мощно, тѣй главоломно, че за сравнително кратко време той се показва въ най-различни превъплъщения, открива се въ стотици образи, развива дейностъ изключителна по активност и разнообразност.

Върху формацията на неговия духъ голѣмо влияние е указалъ Неофитъ Бозвели. Две велики личности, два изключителни характера се срѣщатъ, за да бжде подцѣртана като чели живата връзка между творчески настроенитѣ поколения и да бжде предадена искрата на неотслабнала въра въ възкресението на родно. Тая искра, която се раздухва въ гърдитѣ му поради

влиянието на несломимия хилендарецъ, Раковски предава прѣко на Ботйова. И може да се твърди, че Ботйовъ, и като поетъ, и като революционеръ е немислимъ безъ влиянието на великия котленецъ. Това съпоставяне е достатъчно, за да подчертае желязната последователностъ въ развоая на събитията, които изведоха поради собствена воля за животъ и безъ ничие благоволение, българския народъ изъ неговата историческа безпѣтица.

Раковски живѣе въ насъ. И това иде не отъ нѣкакво внушение или отъ чувство на дългъ къмъ великитѣ сѣнки — то се поражда отъ дълбокото срдство на нашия духъ съ духа на всички оная, които отразяватъ историческитѣ възможности на нашия възлизати народъ. А нѣма по-цѣлостенъ изразителъ на всебългарското срдце отъ Раковски. И Ботйозъ и Левски стоятъ по духовенъ ръстъ и по значение наравно съ него — но единственъ неговиятъ погледъ прониква до насъ и ни сочи пътя не само съ примѣра на саможертвата, но и съ неизползуванитѣ и вѣчно нови богатства на идеитѣ, които срдцето му е разкрило съ гениаленъ усѣтъ. Неговата борба е изворъ на сили отъ дето непрекъснато ще черпятъ поколенията, а името му не ще бжде само знакъ на героизъмъ, но и символъ на съвършенна българщина.

Иванъ Богдановъ

Каквъ трѣбва да бжде театръта?

Театрътъ е възникналъ отъ народнитѣ празници. Театрътъ сѣществува тамъ, където сѣществуваатъ влиятии единъ на другъ два колектива. Колективъ на артиститѣ, които творятъ изкуството и колективъ на зрителитѣ, които възприематъ това изкуство.

Театралното изкуство загива, когато човѣкъ попадне подъ иго, когато загуби човѣшкитѣ си права, когато той се лиши отъ идейното си устремяване. Зрелищата на селища Римъ сж кървавъ циркъ. Зрелищата и на днешната преситена публика не сж високо изкуство за театръта, а леки комедии, оперетки, вариетет и кабаре. Театралното изкуство е процвѣтвало тамъ, където има активна обществена мисълъ, утвърждаваща живота. Театрътъ безъ зрителите е немислимъ. Но каквъ трѣбва да бжде този театрътъ, за да бжде

де той търсенъ отъ публиката?

Преди всичко на театръта трѣбва да се върне неговата здраво трепкаща и вълнуваща мисълъ. Трѣбва да се върне на театръта неговата празничност, неговата жизненост, неговиятъ оптимистиченъ характеръ. Театрътъ не трѣбва никога да се задоволява съ постигнатото, а да мисли все повече и повече да напредва въ овладяването на най-хубавото отъ стария театрътъ и отъ старата театрална култура и да търси все нови и нови пѣтища.

Въ театръта трѣбва да бждатъ отрзани бодритѣ пориви и новитѣ стремелни наплемети ни. Въ него трѣбва да бже срдцето на новия човѣкъ, обхванатъ отъ голѣмата и единствена мисълъ, мисълъ, съ която умираха всички наши възродители — да служи на своя народъ!

Янаки Стояновъ

Владимиръ Зеленгоровъ

Електрика

Като се шураше изъ двора, Шумана чу турукане. Исправи снага. По улицата пребѣваха като изтървани кончета повилнѣ деца, цвѣрчаха или цвилѣха и едно следъ друго потъваха нѣкъде надолу. По вратницитѣ искачаха жени, заглеждаха се въ посоката, кждето се губѣха децата, или занечаха небето.

Въ небето се загледа и Шумана. То бѣ притъмнѣло и сѣзло низко, но си бѣше ясно като преди. „Какво ли има“ — знаа той да попита жена си, която сждо бѣ излѣзла, но въ тая мигъ нахаченигъ преди денъ два крушки по новитѣ стълбове грѣйнаха като звезди. „Електриката“ — цепнаха децата въздуха надолу къмъ новия кантонъ. Едва сега той разбира, каква била работата. Облѣгна се на плета и зѣпна лампата, която свѣтѣше предъ неговата къща. Като я огледа хубаво, премѣсти погледа си на сѣседната. Огледа я и отсѣче, че първата свѣти по-хубаво. Разгледа и другитѣ, но пакъ дойде до сждото заключение. Мина му презъ ума да ги сравни съ звездитѣ, които се надпреварваха, коя по-рано да изкочи и да види новитѣ си сестри, осветили са-

мното селце. Шумана не можа да разбере, побояха ли се отъ тѣхъ, студено ли имъ бѣше тамъ горе въ ширинето, но му се сториха плахи и прѣжътѣли като зрѣли овочия.

Поведра бѣше вечерницата, но и тя му се видѣ малка и като че ли слабо грѣеше тая вечеръ. Далече по-слабо отъ неговата лампа, грѣйнала предъ двора му. Остави звездитѣ и пакъ се загледа въ лампитѣ, като мѣстѣше погледа си отъ една на друга. Гледаше и се чудѣше, като каква е тая сила, дето иде по жицата незнаяно откъде и, както казватъ, сж врътване на едно копче свѣтва изведнѣжъ на стотици мѣста. Не стига това, ами може да топли или да изстудява. Веднѣжъ ли и той е заначалъ хладилницитѣ на градскитѣ касани! Може би това е кръвта на Бога, която ученигъ сж могли да уловятъ. Може би е нѣкаква друга таинствена сила, като вѣтъра, напримеръ. Кой може да каже, откъде иде той. Чувешъ го, изведнѣжъ прифучи, разклати дървета, чуни клони, свали керемиди, помита всичко, що се изпрѣчи на пътя му. Не можъ го спрѣ, не можъ го улови. Но въпргнешъ ли го въ нѣкоя вѣтърна мелница, върти я за хубостъ.

Още много такива мисли минаха презъ ума на Шумана. Той се унесе въ тѣхъ и забрави всичко наоколо.

Предъ очитѣ му останаха само електрическитѣ лампи като нѣщо чудно, таинствено и невидяно.

— Радвашъ ли имъ се, Митъ? — сепна го по едно време гласътъ на стопанката му и тя опрѣ рамо о неговото. — Азъ не мога да се нагледамъ на тая, дето свѣти предъ само насъ. Я погледни двора! Свѣтълъ е като дене. Де ще смѣе въ такава виделина лисица да се промѣкне или крадець да влѣзе.

Едва сега Шумана се обърна и видѣ двора. Стори му се, че всички предмети наоколо го гледатъ съ присмѣхъ, та дрѣпна жена си:

— Я стига сме зѣпали, ами да вървимъ да вечеряме! — и забѣрза къмъ къщи, но на прага се спрѣ, огледа още веднѣжъ лампитѣ и чакъ тогава влѣзе. Жена му занарежда софрата.

— Петро, ма — рече — премѣсти я до прозореца, че е по-свѣтло. Може и нашата лампа да огасишъ, ако ни свѣти електриката. Така де, зашто да горимъ на халостъ газта. Кждо ницата му потъгра софрата, натѣкъ я до прозореца и дулна лампата. Половина стаята се смрачи. Електриката отъвнъ осветяваше другата половина, колкото да различаватъ панцицитѣ и да не бръкнатъ въ очитѣ си.

Шумана се намѣсти до прозореца.

— Те вижда се — рече — Отчупи залъкъ хлѣбъ, сложи го въ устата си. Гребна отъ чорбата, зѣвка и зѣпна навънъ.

— Тате бе, — обади се детето му — електриката има ли газъ?

— Нѣма.

— Ами сж какво свѣти?

— Съ какво! Съ друго.

— Е какво е това друго?

— Стига бре! Не може човѣкъ да се нахрани отъ тебъ — разсърди се изведнѣжъ той и тропна съ лѣжницата.

— Ихъ, Митъ, каквъ си! — обади се жена му. — Кажй му! Дете е. Ииска да знае.

— Какво да му кажа, като и азъ не знамъ. Свѣти... па съ какво свѣти Господъ знае. По жицата иде свѣтлината му.

— Ама хубаво свѣти, нали, Митъ.

— Е, хубаво.

— У Панчовитѣ, у дѣдови Попови и у всички, които въведоха електриката въ къщицитѣ си, сигурно сега е свѣтло като въ палатъ. Да свѣтне веднѣжъ електриката — разправяше ми въера попадията — ще ми улекне на душата. Нѣма да гледамъ мижавата лампа, нѣма да се чуя, откъде да взема газъ. Па и както я нѣма, не е чудно единъ денъ да не си свѣтимъ съ борина!.

— Е, тѣ сж видни, богати хора. Прилича имъ електриката като на хубава мома нанизъ.

— А намъ не прилича ли?

— Тѣй иде. Де ти толкова пари у насъ да купимъ жица и друго що трѣбва. Де ни голѣма къща. Па и хората ще ни се подсмѣятъ. „Всичко му е на редъ на Митъ Шумана — ще рекатъ — само електрика липсваше на малката му къщичка. Ето че и тая свѣтна.

Жена му се омѣчла. Залъкътъ заседна на гърлото й. „Ехъ“ — помисли си — зашто и тѣ не сж видни като по богатитѣ, като свещеника, като учителитѣ, та и на тѣхъ да прилича електриката. За бедни... не сж чакъ толкова закжсали. Дългове нѣматъ. Хлѣбътъ имъ стига. Все ще смогнатъ да събератъ пари за жицата, но шомъ не имъ прилича.

Като си легна мжжа й, па тя седна до прозореца и проточи нишка. Той дълго се върте въ леглото, но не можа да заспи. Други пътъ се унисаше, шомъ се обърне сѣ очи къмъ стената, но тая пътъ не се обърна. Очитѣ му все гледаха електриката.

— Петро, ма — току — се обади по едно време — нѣщо като че ли се тропна въ обора. Дали нѣкое добиче не се отвърза? Я да ги обидя.

Какво е дала Македония на българската култура

Преди една година България бѣ щастлива да постигне своето народно обединение. По този начин, въковният блѣна на българския народ се осъществи. Лелѣяната презъ въковетѣ отъ всички насъ мечта стана действителност.

Но не трѣбна да се мисли, че нашето обединение дойде случайно и на готово. Обединена България се създаде благодарение на спичнитѣ борби, които води нашиятъ народъ за освобождение и обединение.

Въ тѣзи борби Македония, класическата българска земя, заема едно отъ първитѣ мѣста. На коравитѣ и свободолюбиви македонски българи още отъ рано е било отсѣдено да играятъ важна роля не само въ политическата, но и въ културната история на България. Като съставна частъ на българското царство още отъ IX вѣкъ Македония не веднѣжъ се е борила за политическата и духовна независимостъ на България, дори често и много по-упорито, отколкото българитѣ отъ другитѣ български области. Сѣщото нѣщо е изтъкнато и отъ известния френски историкъ Rambaud въ неговия трудъ „Etudes sur L'his foir Byrantin“: „Българска Македония е била още на времето си много по-национална по чувство, по-антигрѣцка, отколкото оная България, на която Прѣслав бѣше столицата“.

Тази правдива констатация на Rambaud се потвърждава и отъ редица факти и данни отъ нашата близка и далечна история. Така само съ силно развитото народно съзнание и буденъ племененъ инстинктъ у македонскитѣ българи можемъ да си обяснимъ славнитѣ дѣла на българския народенъ герой Самуилъ и на хилядитѣ още малки и голѣми борби и страдания за народната свобода.

Но да не бждемъ голословни. Люлката на българската просвѣта не произхожда ли отъ Македония? Светитѣ солунски братя Кирилъ и Методий не създадохъ ли българската писменостъ на македонско наречие?

Въ монастиритѣ: Зографски, Хиландарски, Св. Прохоръ Пчински, Охридски, Дебърски и въ много други градове и села българскитѣ духъ бѣ останалъ непоколебимъ отъ фанариотската пропаганда, българското четмо и писмо се бѣ запазило. Представителитѣ на тѣзи монастири сѣ били сѣщевременно и едни отъ крепителитѣ на българската писменостъ по пѣла Македония. Въ монастиритѣ и метохскитѣ училища сѣ се подвизавали скромни труженици — учители, които сѣ поддържали свещения огънъ на българщината. Така, въ Зографския манастиръ е учителствувалъ архимандритъ Антимъ Ризовъ, който е основалъ тамъ модерно училище презъ 1847 г., въ Дебърския манастиръ е учи-

СТИХОТВОРЕНИЯ

РОДИНА

Надъ тебе бури сѣ вилнѣли
срѣдъ пламъци и вѣтрове

и въ тая буря всемогъща
сѣ мрѣли твойтѣ синове.

Ти неведнѣжъ въ рѣки отъ кърви
си втапѣла ранена грѣдъ,

и пакъ възкрѣснала си била,
готова за борба и смъртъ.

Срѣдъ кървави борби калена
и растнала подъ вража стрѣвъ,

надъ тебе смѣло се е лѣла
безименна хайдушка кръвъ.

Родино, майчице велика,
разпѣвана на огненъ кръстъ,

за твойтѣ бждеще и азъ съмъ
готовъ да стана твоя прѣстъ.

Георги Хрусановъ

СРЕЩА

Надъ Шуменъ ще падне тихата вечерь,
едно момиче на гѣла ще спре —
ще търси въ мрака две очи сърдечни,
своята душа на гѣхъ да раздаде.

Ще чака тука много дълго, дълго
и улицитѣ бавно ще пустѣятъ —
и вѣтъра ще вий и въ воя вълчи
мжката въ сърцето ще расте, расте.

Кжде е той, защо не иде още,
дали на друга кръвта си е дарилъ?
— Така ще се повтарятъ много ноци
и мжката въ сърцето ще гори.

А и тази вечерь той пакъ го нѣма,
сълзитѣ капаят, ромони дѣжда —
а мжката е все така голѣма
— безъ мойта мжка живота е шегъ.

Парашкевъ Дюлгеровъ

ЖЕНАТА — МАЙКА, ДРУГАРКА И ЛЮБИМА

Борбата за надмощие между жената и мжжата е може би старата, колкото и свѣта. Не винаги мжжътъ е билъ господарьтъ и не винаги жената е била унижената и онеправданата. Напротивъ има периоди въ човѣшката история, когато жената е била всичко. Епохата на матриархата ни сочи, че мжжътъ е билъ въ окаяно състояние. Но колелото на историята не е заирало до тукъ. Човѣшкитѣ отношения сѣ се измѣняли, икономическиятъ животъ е обръщаль колелото отъ другата страна, тогава мжжътъ се е изправялъ отгоре и съ мощенъ гласъ е заявявалъ: „Азъ съмъ всичко, а жената нищо; тя е рожба на сатаната; тя заслужава само презанение, защото е по-долу отъ добитѣка“. Това е било презъ срѣднитѣ вѣкове. Но обществото не стои въ покой, то е вѣчно движещо се тѣло. И не напразно Моргенщернъ е казалъ: „Не може да сѣществува това, което не бива да сѣществува.“ Човѣшкитѣ умъ не може да се окове въ жѣлѣзни вериги — и по този начинъ да се погребѣ една истина. Спорътъ се пренася въ изкуството и дори въ науката. Философията започва да отгѣля доста мѣсто. Видни мжжѣ на тогавашното време започватъ да пишатъ цѣли трактати за и противъ. Едни направиха жената обвиняемъ, а други обвинителъ. Едни искаха да се дадатъ на жената политически права, а други не. Ние нѣма да разглеждаме този доста интересенъ споръ, ще споменемъ само, че той се изнесе главно отъ Джонъ Стюартъ Милъ и Спенсеръ. а по-късно и въ Франция отъ професоритѣ Есменъ и Леонъ Дюгюи. . .

Френската революция съ единъ замахъ сложи преграда между две епохи, между два мирогледа. Въ нея взематъ участие и не малко жени — борци за чолѣми и свѣтли идеали. Достатъчно е да споменемъ името на Олимпия де Гужъ, която каза: „Жената се качва и умира на ешафота, тя трѣбва да бжде допущаната и въ общественния животъ“; тя издава и Декларация на

трѣбвало, а другото отдѣлно — рече и приседна до огъня.

— Да му се не види и електромѣра — въздѣхна стопанката му. — Не може ли безъ него? — Той бѣше на прага вече и не чу думитѣ ѝ. Надигна копча и се записъ нанѣкжде. И тя не разбира кжде ще иде. Не идеше и на ума какво ще копае. Казаха и че по-ново време се въртѣт около кантона. Чакъ по мрънкало се върна. Не влѣзе докато не свѣтнаха лампитѣ. Още отъ прага се вгледа въ гѣхната лампа.

— Петро ма — защо не почистишъ фитила на тая пушина, ами мѣждука като старо кандилце, та сякашъ нѣма свѣтлина въ кѣщи? Ще взема да я грабна, та ще се намѣри на пѣтя.

— Ще я грабнешъ! Лампата си свѣти като преди, ами на тебъ така ти се струва, като си гледалъ електриката.

— Стига съ тая електрика! — хръсна изведнѣжъ той — Отъ снощи все за нея ми фѣшлишъ, като че ли е оживѣла на сърцето ти.

— Тате бе, и чивочни щѣли да си пуснатъ — обади се детето.

— И ти ли бре кречетало, и ти ли ще ме ялешъ. Не стига майка ти, ами и ти — плесна го той презъ устата. То заплака и се сви като коте. Майка му

трѣбвало, а другото отдѣлно — рече и приседна до огъня.

Дим. Стояновъ — Угринъ

Платете абонамента си!
Номерътъ на нашата пощенска чекова смѣтка е 7941.

— Иди, фенерътъ е на пезуля.
— Не ми трѣбва фенеръ. Свѣтло е на двора. — Стана той и се върна близо следъ часъ време. Пѣшка, въртя се, докато най-после заспа. Жена му си легна, едва когато угасиха лампитѣ. На зарантъ, щомъ стана, завъртя се набързо изъ кѣщи, проводи децата на училище и отскочи до Поповци. Като се върна, мжжътъ ѝ почиваше обора и отъ време на време меташе очи къмъ стѣкленитъ крушки, които лѣщѣха на слънцето, или проследяваше жицата, която се губѣше надолу въ синината. Жена му се завъртя около него, ужъ да му помогне нѣщо, па се подбѣ до вратата:

— Митѣ бе. . . да видишъ. . .

— Какво да видя?

— Електриката на Поповци да видишъ. Като свѣтнаха снощи въ стаята имъ, като се слѣнце отгърло. Старитѣ седѣли, гледали и се чудѣли, а децата тичали около нея, викали, радвали се и я кичили. „Да видишъ, Петро — рече ми баба Куна, — какво хубаво нѣщо било това електриката. Ами да вземете и вие да си я въведете.“ Да я въведемъ — рекохъ — ами ние сме по-задна нога люде. Не прилича ни. Хората ще ни се подсмѣятъ. Па и скѣпо, казватъ, било. А тя, ще ви се

подсмѣятъ — рече — Кой ще ви се подсмѣе? Да не сте откраднали или убили нѣкого? На Стоянъ Митровския да не прилича повече. Кжде по-беденъ е той отъ васъ, ами на и въ неговата кѣща свѣти. Като съмъ беденъ — рекълъ — да не съмъ повече на тоя свѣтъ. И азъ имамъ право да се радвамъ на всичко, както се радватъ богатитѣ. И пусналъ си електрика. А не било много скѣпо. Митѣ бе, защо да не си въведемъ и ние?

Шумана забѣ по-дълбоко лопатата: — Ти, жено, си дрънкашъ като дете. Хората нѣма да гледаме ние, а назе си. Не сме за електрика. — Тя се залюлъ къмъ кѣщи и политъ ѝ прошумѣха тѣжно. Той я проследи до вратата, изпѣшка и захвърли лопатата. Постоя, помисли, па шумна нанѣкжде. Върна се по нѣкое време, хвана сѣкирата да подостри нѣкой колъ, но тя се отплесна въ страни, та щѣше да прѣсѣче крака му. Захвърли я. Ходи да вземе нѣщо изъ плѣвната, но се върна отъ срѣдъ пѣтя. Кучето се замлява около него. Удари го. Хвърли дърво по кокошкитѣ. Повърта се изъ двора, като че ли търсеше да се скара още нѣкому. Па влѣзе въ кѣщи. Жена му не го и погледа.

— Хиляда лева само за електромѣръ

го притегли кѣмъ себе си: „Мълчи, чедо! Не виждашъ ли, че баща ти е прокисналъ нѣщо?

— Прокисналъ! Азъ съмъ прокисналъ! А ти? Не си гледалъ работата, и не кажешъ нѣкоя човѣшка дума, ами все електриката ти е на устата. Казахъ ти не сме ние за електрика. — Тя не отговори, ами замилва главицата на детето и сълзи започнаха по русата му главица. Той изрѣмжа, тропна сърдито вратата и се изгуби. Тя бѣ заспа и не сети кога се е върнала, вечерялъ и легналъ. Въ зори, като се събуди, видѣ го да тарашува изъ тѣмнината. Тя се направи на заспа.

— Петро ма — дръпна я по едно време — приготи ли снощи дрехитѣ ми?

— На стола сѣ.

— Пѣкъ азъ . . . нали е тъмно, не мога да ги намѣри. Ами какво ще порѣчашъ да купя отъ пазара.

— Мислѣхъ, ами знамъ ли ще ни прилича ли, па и хората какво ще кажатъ!

— Марѣ, тя тая електрика ще свѣтне веднѣжъ, та ще изпочатъ искри отъ очитѣ, ами де да видимъ кога ще да е. — Тя не отрони дума. Не можа и да заспи. Презъ цѣлия денъ се въртѣ

като болна. Де що похвава, захвърли го. Мжжъ ѝ се върна като никога доста рано. Детето го посрещна на вратната:

— Какво си ми купилъ?

— Нищо, моето дете — хвана го той за рѣчичката.

— Ама защо не си ми купилъ? — захѣла то.

— Лѣца нѣмахъ, татови. Не стигнаха, че купихъ нѣщо друго, та похарчихъ всичкитѣ си пари за него.

— Лѣжешъ ли ме — хвана то торбата и започна да я развѣрзва.

— Нѣма нищо, сине, нѣма. Ала другъ пѣтъ като отида, че ти купя каквото пожелаешъ. — Детето не мисля и щомъ влѣзоха, отвърза торбата. Рѣцетъ му напипахъ нѣщо твърдо.

— Я, кутня — викна радостно то — и тель. Жѣта като жицата на електриката.

— Митѣ, ама истина ли? — скочи майка му.

Шумана се усмихна съ широка, разлѣта усмивка. Жена му го погледа и залъ съ свѣтлината на очитѣ си.

Ил. Ст. Петковъ

НАШАТА ЗЕМЯ ВЪ ХУДОЖЕСТВЕНАТА ЛИТЕРАТУРА

Цена 40 лв.

отъ Димитъръ Добревъ

Въ тази монография е проследено какъ е даденъ отъ българския писателъ величествения образъ на нашата земя.

За абонатитѣ на Литературни новини се отстъпва за 30 лв.

Доставя се отъ Цв. Даневска — ул. Гр. Игнатиевъ, 11 — София.

Владимиръ Зеленгоровъ

Писмата на Христо Ботйовъ



Много често, без да подозират, бележителните хора завещават в своите писма не само ценни исторически данни, но и най-върна характеристика на собствената си личност. По-късно, тѣхната биографъ, ако е добър психологъ, ще може да възкреси действителността и да извлече най-ценния материалъ, за да скицира образътъ на отминалия великанъ.

Тази ценна истина бѣше най-добре разбрана въ Франция. Тамъ бѣше създаденъ култъ къмъ писмата на бележителитѣ хора. Затова днесъ можемъ да намѣримъ най-грижливо събирани и издавани писма въ тази страна. Тѣзи писма сѣ най-ценния материалъ за съвременнитѣ биографи, които направиха отъ биографията не сухо изложение на факти, а истински романъ.

Намъ сѣ завещаани много малко писма отъ бележити българи. Тѣ сѣ малко, може би и затова, че не се е знаела тѣхната стойност и не сѣ били грижливо пазени. Добре би било, въ нѣкой свободенъ часъ, да потърсимъ тѣзи писма, и чрезъ тѣхъ да се върнемъ къмъ миналото време. Бихъ искала да се спра върху писмата на Христо Ботйовъ, помѣстени въ сборника сѣ неговитѣ съчинения.

Като се хвърли единъ повърхностенъ погледъ върху тѣхъ, бихме останали сѣ впечатление, че тамъ може да се намѣрятъ повече данни за революционното дѣло, а по-малко за самия Ботйовъ като характеръ. Защото почти навсѣкѣде въ тѣзи писма се говори за мизерията, незгодитѣ, безпаричието и за дѣлото. Въ тѣзи писма авторътъ много малко се занимава сѣ себе си. Това е направилъ на нѣколко мѣста, но много изразително.

Отъ първитѣ писма на Ботйова ясно личи усилието му да постигне по-високо образование, да завърши университетъ — но бедността и лошитѣ условия разрушаватъ тази мечта. Той е принуденъ да учителствува, да върши други неподходящи за него работи, за да съществува и да се отдаде на дѣлото. Ето какъ описва въ едно писмо своето положение: „Живѣя на самия край на Букурещъ въ една сътрена мелница, засидъ сѣ моя съотечественикъ, Ваенъ Дяконъ. За препитание не ме питай, защото едва на два три дни намираме хлѣбъ да си утложимъ глада. Тѣзи дни мисля да държа сказка въ читалище Братска любовъ, но какъ ще се явя не зная.“

Но, въпрѣки всички незгоди, Ботйовъ добавя: „При сичкото това критическо положение, азъ пакъ не си губя дързостта и си не измѣнямъ честното слово.“

Въ друго едно писмо до Драсова той пише: „Самоволната сиромашия уби таланта ми, и живота ми, и родителитѣ ми. А каква полза принесохъ на отечеството си? Никаква. Наистина най-големата добродетел на свѣта е любовта къмъ отечеството, но какво да правишъ, когато малцина разбиратъ че тая добродетел е естествено е основана на друга: любовта къмъ ближния.“

Когато сѣ ни известни нѣкои факти отъ живота на Ботйова и прочетемъ неговитѣ писма, ще разберемъ, че този човѣкъ сѣ такъвъ стихийенъ темпераментъ е ималъ добрата възможностъ да стане богатъ и спокоенъ, да остави несретния си хъшовски животъ, но не е направилъ това.

Въпрѣки недоазуменията, които сѣ възникнали между него и Каравелова, той не губи надежда. Въ едно писмо отъ юни 1875 година той пише Драсову: „Тая недѣля гладувахъ два дена, но вече имамъ печатница; не казвай никому. Днесъ съмъ способенъ да работя, но дано не се продължи дълго време. Дано се даде храна на сърдцето ми и на душата ми, т. е. дано влѣзе въ друга фаза нашия политически въпросъ. Сега трепнешъ, а крилата ти подрѣзани. Сичко принудено, безъ въодушевление: иде ти да плачешъ. Но азъ не се отчайвамъ. Скоро ще запѣя по-весело: дей гиди хайдутлукъ, че пакъ хайдутлукъ. Де го Раковски, за да станемъ другари и да преобърнемъ сичкото злато на олово и жельзо! А сега — прави смѣтка на голгани, които даже и на хлѣбъ не ставатъ. Драсовъ! азъ съмъ готовъ за целта да употребя сичкитѣ страшни срдѣства, освенъ подлостта и лѣжата, защото сме преди всичко човѣци,

после вече българи и патриоти.“ Това писмо ни дава моралния ликъ на Ботйова. Този огненъ човѣкъ е преди всичко една дълбоко честна натура и неговия героизмъ да остане праволинейенъ въ всичкитѣ си разбираня и идеали, въпрѣки мизернитѣ условия и незгоди, е равенъ на героизма му, който го доведе до Волга.

Въ това избухване се чувствува неговия огненъ темпераментъ. Когато четемъ тѣзи редове и си спомнимъ за малкото стихове, които ни остави Ботйовъ, можемъ да си представимъ какво неопценено поетично богатство би ни завещалъ, ако той бѣше ималъ що годе условия за работа.

Презъ августъ 1875 година той пише отъ Николаевъ на единъ приятель:

„Три дена става отъ какъ съмъ дошелъ въ Николаевъ по мисията на комитета. Обиколихъ Кишиневъ, Одеса, Николаевъ. Работата ни отива добре. Революцията е готова, пари ще се събератъ и следъ 5-6 дни ще чуешъ, че цѣла България е на оржие. Земи инициатива и събирай пари, пакъ ги изпровождай до Минкова. Пушки ще взема отъ Одеса.“

Сега за мене. Азъ имамъ типография, издавамъ Знаме, проповѣдвамъ бунтъ. Преди 10 дена имаме голѣмо събрание: решихме бунтъ! Сичко у насъ оживява, сичко жертвува. Панайотъ ще мине съ 2,000 души презъ Сърбия. Отъ Одеса земахъ Филипа, за да мине презъ Влашко сѣ още нѣколко души войводи. Тукашни наши офицери подаватъ оставка. А въ България? О! тамъ ще да скочи мало и голѣмо. Дадохме имъ 1,000 жельтици за куршумъ и барутъ. Еми сари за сигнали изпроводихме 15, сѣ тѣхъ е и Стамболовъ, който цѣла зима бѣше при мене.

Азъ трѣвамъ за Букурещъ, а отъ тамъ въ Петербургъ. Напредъ! Напредъ! Има хора и въ Цетина и въ Бѣлградъ и въ Атина.“

Въ това писмо се чувствува вече възстаническата треска. Личи възтрема, сѣ който е поде-ла дѣлото тази героична натура.

Чрезъ това писмо Ботйовъ ни се явява като човѣкъ, който не би могълъ да реализира себе си, освенъ въ бунтовническа атмосфера, въ едно време на рискове и устремъ, въ едно време на пълно себеотрицание.

Почти всичкитѣ му писма, особено отъ 1875 година иматъ динамиченъ стилъ, чуждъ на онова време. Вижда се, че тѣ сѣ писани отъ човѣкъ, който е

бил изцѣло подъ влиянието на събитията, който е действувалъ свѣткавично подъ влиянието на своя онень темпераментъ.

Докато въ Ботйовитѣ стихотворения намираме вдъхновениятъ поетъ, бунтовникъ и недоволникъ, въ неговитѣ писма намираме дѣловия човѣкъ, който е прегърналъ дѣлото и живѣе сѣ неговитѣ незгоди и успѣхи. Но и неговата дѣловитостъ не е лишена отъ вдъхновение.

Независимо отъ всички данни които имаме за недоразуменията между Ботйова и Каравелова, едно е несъмнено, че въ тѣхната основа лежи разликата между темпераментитѣ: Каравеловъ е бавенъ, пресмѣтливъ, мѣчно подвиженъ, а Ботйовъ е стихия.

Революционнитѣ епохи, особено въ своето начало, се нуждаятъ отъ хора бързи и увлечени. Затова Ботйовъ е по-полезенъ въ революционното дѣло. Каравеловъ такъвъ, какъвто бѣше, можеше свободно да премине въ следъ освободителната епоха, подобно Стамболовъ, и да стане добъръ политикъ. Но Ботйовъ бѣше само революционеръ. Неговата естествена срдѣца бѣше бунта, незгодитѣ и хъшовския животъ. Той, подобно на Левски, едва ли би могълъ да си представи, какво би вършилъ въ освобождена България. Сигурно неговия темпераментъ на революционеръ би му подсказалъ думитѣ на Дякона: „Ще отида другаде, където има роби да се боря за свободата имъ.“

Съ тази статия бихъ искала да насоча вниманието къмъ писмата не само на Ботйова, но и на други наши голѣми хора. Нашето трето царство сега създава нови традиции. Ние сме едно отъ поколѣнията, които ще иматъ мѣчната задача да поставятъ здрави основи на тѣзи традиции. Ние, които сме сравнително близко до възраждането и нашата освободителна епоха, трѣбва да потърсимъ всичко, което може все повече да освѣтли образитѣ на нашитѣ герои, за да преминатъ тѣ къмъ другитѣ поколѣния по-величествени и достойни за подражане.

Веселина Геновска - Герчева

ЕЗИКОВА ПРОСВѢТА

НЕБЪЛГАРСКИ ПРЕВОДИ

Има единъ живъ езикъ. Той е, освенъ въ творитѣ на първитѣ ни писатели, още и въ нашето народно творчество, и въ уста на народа. Ала този езикъ — наша радостъ и гордостъ — затворенъ въ народнитѣ ни умотворения, остава книжна старина, която служи само да покажемъ, че имаме богатъ и хубавъ езикъ.

Наплодилитѣ се у насъ, следъ освобождението, български преводачи сѣ небългарскитѣ си преводи напастиха въ родния езикъ чуждитѣ граматички и убиха българския духъ въ нашата речъ. За жалостъ, това противобългарско злодеяние не се преследва отъ никой законъ.

Мѣстото тукъ не позволява да разгледаме подробно, какви поражения българскитѣ преводачи сѣ небългарскитѣ си преводи сѣ направили не само на човѣшкото срдѣце, но и на българската мисълъ, на българския духъ, главно изразенъ чрезъ устната и писмената българска речъ.

Българската граматика учи, че предлогътъ предхожда име, че въ речъ предлогътъ никога не стои самъ, безъ да бѣде свързанъ сѣ името и по това се отличава отъ наречие. А небългарската граматика на българскитѣ преводачи, наопаки, оставя предлога безъ име или го поставя далечъ отъ името. *Надъ и подъ* земята владѣе и пр. (вм. *надъ* земята и *подъ* нея владѣе и пр.) *Въ почти* всѣки градъ имаше и пр. (вм. *почти* въ всѣки градъ имаше и пр.). *При сега* настѣпиха положение и пр. (вм. *при настѣпиха* сега положение и пр.). *Съ още* нѣколко крачки той пристѣпи и пр. (вм. *съ нѣколко* още крачки той пристѣпи и пр.).

Строежи, както горнитѣ, и още много други: Довѣрието му *по отношението* на слугата растѣше (вм. Довѣрието му *къмъ* слугата растѣше) *При възпитанието* на детето и пр. (вм. *Когато се възпитаваше* детето и пр.) Той се ползува сѣ всеобща почитъ заради доблестта му (вм. *си*). Много грѣшки избялствуватъ въ българския езикъ. Тѣ сѣ на българскитѣ преводачи външни заемъ, чужди на народната речъ. И сега нашъ дългъ е да върнемъ частъ по-скоро взетото отъ чужбина, та да спасимъ отъ отчуждаване и израждане най-скъпото си достояние — родния си езикъ.

Д. Цветковъ

Настоятелна молба отправяме къмъ всички лица и институти, на които изпращаме вестника, да не го задържатъ, въ случай че не желаятъ да се абониравъ. Задържането на вестника е равносилно на съгласие за абониране.

КРИТИКА

Очитѣ на България и За тебе, Бѣло море!

военни разкази, спомени и пжтеписи отъ Димо Сяровъ

Споменитѣ и пжтеписитѣ не сѣ най-типичната форма въ белетристиката, сѣ която да се опредѣли силата на единъ талантъ. Безспорно, разказътъ, въ всички случаи, е нормата, която опредѣля писателя-белетристъ, но при използването на спомена и пжтеписа въ белетристиката, главното ония удобства, които за целта сѣ най-подходящи: свободата да третира темата, безъ да спазва канонитѣ отъ теорията за разказа. При това, резултатитѣ въ двата случая сѣ идентични, животътъ се възпроизвежда художествено, макаръ че белетристътъ въ спомена и пжтеписа да възпроизвежда онова отъ миналото, отъ видѣното, което лично го е влѣнувало, за което разказва сѣ възторгъ. Но всѣкогда важна силата на възпроизвеждането, което вслѣдствие опредѣля степенъта на белетристичния похватъ.

Новитѣ две книги на нашия даровитъ белетристъ Димо Ся-

ровъ: „Очитѣ на България“ (военни разкази) и „За тебе, Бѣло море!“ (спомени и пжтеписи) — сѣ неоспорима иллюстрация на тоя редъ мисли. Писателътъ ни дава доказателства за неотслабватата сила на своя белетристически даръ. Наредъ сѣ голѣмия активъ отъ разказитѣ, събрани въ сборника „Очитѣ на България“, които иматъ своитѣ отличителни качества на напълно издържани разкази, — въ „За тебе, Бѣло море!“ — спомени и пжтеписи, Сяровъ ни сочи преимуществото си като е употребилъ тѣй свежата форма на спомена и пжтеписа и внесълъ разнообразие въ третирането на сюжета, обогатилъ е стила си, като е далъ сочни лирични нюанси и най-сетне, посредствомъ спомена и пжтеписа, той е успѣлъ да спре своето художническо око върху въпроси, които трудно биха могли да се третира при строго художествената композиция на разказа, която не допуска нищо излишно, нищо силно, нищо съвсемъ малко.

Ето защо, споменитѣ и пжтеписитѣ „За тебе, Бѣло море!“ — написани сѣ напълно изисканъ художественъ похватъ, както разказитѣ въ новия и по-предшествитѣ сборници, примамаватъ чи-

тата, овладѣватъ и вълнуватъ срдцето му. Писателътъ не е загубилъ нищо отъ своя талантъ, отъ своето отношение къмъ художествената литература, защото, както въ прекраснитѣ си разкази, тѣй и въ пжтеписитѣ си, великолепно по настроение, пълни сѣ свежия въздухъ на възражданата се родина, напоени сѣ топли и братски чувства, и въ споменитѣ, които говорятъ по-силно на срдцето, — блестятъ изумруди, сѣ сочния езикъ и сѣ образцовия стилъ. Той ни убеждава, че не винаги споменътъ е тиха любовна изповѣдъ между четиритѣ стени при вечеренъ сумракъ, нито пжтеписътъ е само описание на чудно хубавата наша родина. Сяровъ е внесълъ много ново, много свое!

Въ споменитѣ и пжтеписитѣ на Димо Сяровъ е съхранена дълбоката радостъ отъ живота на нашия цѣлъ народъ, но въ тѣхъ има частица и отъ оная всенародна трагедия, за която вината лежи въ всички насъ, защото все пакъ грѣшимъ. Но той ни сочи жизнената правда, сочи ни жизнената мъдростъ. Все затова нашата признателностъ е тѣй голѣма къмъ Сярова за неговитѣ две нови книги „Очитѣ на България“ — воен-

ни разкази, и „За тебе, Бѣло море!“ — спомени и пжтеписи, които сѣ хубави бисери въ нашата художествена литература.

Димитъръ Добревъ

Опитъ за история на българския театръ

приноси и материали отъ Добринъ Василевъ

Съ радостъ посрѣщаме излѣзлата книга подъ горното заглавие отъ добре познатия литераторъ Добринъ Василевъ. Първа по рода си у насъ, тази книга обхваща развоя на българския театръ отъ първитѣ му наченки на 1856 година до завидното му разрастване въ наши дни.

Работена въ продължение на близо 20 години новата книга на Добринъ Василевъ идва да запълни една отъ давна забелязана празнина въ нашата книжнина. Дълги години авторътъ на книгата е изучавалъ развитието на театра у насъ и сѣ любовъ е събиралъ нужнитѣ материали. Читателитѣ се смаятъ отъ многобройнитѣ и подробни данни, свързани сѣ театра по всички градове и селища въ страната ни и сѣ характеристикитѣ на всички проявили се въ изграждането на българския театръ

артисти, любители, писатели, критици, литератори и др. Приведени сѣ сѣщо и множество данни, сведения, книжнина, имена на автори, заглавия на пиеси и книги и т. н. Всичко това събрано грижливо отъ автора, отъ всички източници, сѣ които той е разполагалъ и намѣрилъ и отъ друга страна отъ непосредно наблюдение въ продължение на 30 години въ качеството му на театраленъ рецензентъ.

Тази книга е ценна не само за труженицитѣ, отдали се въ служба на българското театрално изкуство (за които тя ще стане настолна), но и за всѣки културни и интеллигентни българи, защото ще ги запознае отблизо сѣ много въпроси, свързани сѣ театра — „станалъ единственъ, пръвъ и най-добъръ мѣрителъ на културно изживѣване и проява въ много голѣми и малки градове и села, гдето духовния животъ е съвсемъ слабъ или несществува“, — както пише самия авторъ въ заключителната глава на книгата си.

Препоръчваме този стегнатъ, прецизенъ и задълбоченъ трудъ на Добринъ Василева, издаването на който трудъ въ настоящитѣ времена е равносилно на подвигъ.

Стефанъ Савовъ

**НАПЪЛНО СЪБРАНИ
СЪЧИНЕНИЯТА НА НАРОДНИЯ ПОЕТЪ ИВАНЪ ВАЗОВЪ
РЕДАКТИРА ПРОФ. М. АРНАУДОВЪ**

Издава ХЕМУСЪ — София

ЦѢЛОТО литературно творчество на голѣмия български поетъ е събрано въ 22 голѣми тома. Всѣки томъ ще има 400 — 500 страници.

ПЪРВАТА СЕРИЯ — седемъ тома съдържа лириката, поемитѣ и другата поезия на Ив. Вазовъ, както и всичкитѣ му повести и струва 980 лв., но предплатилитѣ абонати ще ги иматъ за 850 лв. А на изплащане за 7 месеца по 140 лв. Тѣзи условия важатъ само до 1 февруарий 1943 г.



ЛИТЕРАТУРНИ НОВИНИ

Двуседмичник за литература, изкуство, наука и обществен живот

Всичко да се изпраща на адрес: Литературни новини, пощенска чекова сметка 7941, ул. Оборище № 6 — Варна.

ПОЕЗИЯ И ЖИВОТЪ

Където е живота — там е и поезията

Великият герой на преизпълнената с възшебния полъх на вълнатата истина и правда трагедия на още по-великия Шекспир-Хамлет, въ момента на най-голямото раздвоение на духа, той поставя тая дилема на живота: „Да бждеш, или не!“ И намира своето разрешение пак там, не извън него, въ нѣкакви ефимерни и безплътни мждрувания, въпрѣки че Хамлет е обременен съ тежкия и ф. философски стил на епохата с, неспорно е израз на цѣлок п ия тогавашен живот. Както въ случая, така и въ неговия почти съвременник Фаустъ, пъкъ и въ почти тѣхни събратя, всѣки изразъ е една отдѣлна философия на живота. И наистина колко възшебно е това. Всѣки редъ е изразъ на раздвоение на епохата: моментъ на непрестанно търсене, преминаване отъ идея въ идея (Фаустъ), лошкания върху бурнитъ вълни на угнетения и непримиримъ духъ (Хамлетъ), се очертава всрѣдъ изплетенъ отъ слъчеви лъчи образъ на човѣка, възмогнатъ върху пиедестала на вълнатата истина, съ изрѣзани върху него слова: „Да бждеш, или не!“

Видно е, че тема на тия редове е животътъ на изкуството. Да се вземъ въ който щете отрасълъ на изкуството, винаги ни се изпречва идеята за живота. Въ едни по-красноречиво (художество и поезия), въ други е изразена чрезъ тежестта на формитъ (скулптура и архитектура), или преливащи се въ шеметния ходъ на тоновете (музика) — все сжщата идея.

Ако можемъ да характеризираме епохитъ на човѣшкия животъ съ великанитъ на неговия духъ, това ще бждатъ сигурно Хомеръ — слѣпния пѣвецъ и Аристофанъ за древността; Данте, и Сервантесъ за сръдно-вѣковието; Шекспиръ, Гьоте, Корней, Расинъ за преходната къмъ новото време епоха — Ренесанс; Хюго, Толстой, Зола и др. имащи значение по специално за своята народническа действителностъ за новото време. Частно за България би трѣбвало да споменемъ

Ботйовъ, Славейковъ — баща и синъ, Вазовъ, Йовковъ, Чилингировъ, Кирилъ Христовъ, Елинъ Пелинъ и нѣкои отъ младитъ, за които е рано още да се говори.

Хомеръ и Аристофанъ не сж ли изразители на борбата между доброто и злото? — свѣтлината и тъмнината. Вълнатата истина, изразена въ една забравена въ плесенята на миналото култура, възвисяваща принципитъ на зараждащата се философия и наука, закърмени отъ доктрината на робството, епоха на наивенъ пантеизъмъ. Данте и Сервантесъ — две страни на една епоха, трагичното и смѣшното. Епоха, потънала въ мрака, всрѣдъ забравата на свититъ герои: папи и феодали. Всичко покрито въ мъглата на единъ деизъмъ, просмуканъ отъ тежкия дѣхъ на робски възждения и стремежи и слабия проблѣсъкъ на една искра — будна съвъсть. Шекспиръ, Гьоте, Корней, Расинъ — бремене на непрестанно търсене. . . безпиренъ възходъ — Ренесансъ. Хюго, Толстой, и Зола — установени идеи. Хуманизъмъ, възходъ къмъ установяване на една легендарна борба за налагане на новото, продължаващо и до днесъ. . . Революция!

У насъ! Ботйовъ — идеализъмъ и борба: революциония поривъ на единъ изстрадалъ народъ. Славейковъ — баща — мечта. Славейковъ — синъ — действителностъ. Вазовъ — епопея на националнитъ борби. Йовковъ — дни на установяване. Кирилъ Христовъ, Чилингировъ, Елинъ Пелинъ — великата симфония на нашитъ дни.

Ако римлянитъ, говорейки за поезията, сж употребявали думитъ, поставени за мото на настоящата статия, то значи че сж я разбирали тъкмо по този начинъ. Поезия и животъ въ едно щастливо съжителство. А какъ трѣбва да разбираме днесъ? Изкуството за самото изкуство ли? Не! Бѣгството отъ него намира своето възмездие въ бездната на вълнатата забравата — живота. А това за художествената литература значи: „Да бждеш или не!“

Василь Г. Геновъ

Ненужна литература

Погледнете която и да било вестникарска будка и вие ще се очудите какви сж тѣзи седмични криминални романи и четива, лишени отъ всѣкаквъ здравъ смисълъ, съ които се преследватъ отъ страна на известни люде чисто търговски цели. Тѣ се стремятъ чрезъ своитъ литературни нелепости да гѣделичатъ склонната къмъ фантазии младежка душа и съ това да насочватъ душевното и свѣтогледно развитие на младежта по съвсемъ криви пѣтици. А тъкмо тука е тѣхното зловредно влияние, защото неформениятъ окончателно младежъ въ желанието си да подражава на изобразенитъ криминални герои, които почти винаги сж гангстери или най-дълнопробни престѣпници, задушаватъ

гласа на своето призвание и вмѣсто да се стреми къмъ напредъкъ, отдава се на пагубни увлѣчения.

Не е обаче криминалната литература, която трѣбва да се унищожи. У насъ има и единъ другъ родъ пикантна литература, представителъ на която е Слави Езеровъ. И тя сжщо е лишена дори и отъ най-елементарната художествена стойностъ и всѣва само поквара и развратъ, потѣпкава морала и учи четцитъ, въ повечето случаи юноши и младежи, да прахосватъ силитъ си въ минутни и опасни наслаждения.

Време е да се погледне сериозно на този отъ такова жизнено значение въпросъ.

Иванъ Григоровъ

МАЛКИ ВЕСТИ

Умоляваме редакциитъ на които изпраща ЛИТЕРАТУРНИ НОВИНИ да изпращатъ изданията си въ замѣна.

Голѣмото столично книгоиздателство „Хемусъ“ е предприело ново пълно издание съчиненията на народния поетъ Ив. Вазовъ, подъ редакцията на проф. Мих. Арнаудовъ. Това издание ще обема 22 тома.

Изданиято е вече подъ печатъ и първиятъ томъ е излъзълъ. Той съдържа първата частъ отъ лириката на Ив. Вазовъ, както и обширенъ предговоръ и обяснителни бележки отъ редактора г. проф. Арнаудовъ. Това е единъ обемистъ спретнатъ томъ, 460 страници, който струва 150 лева — цена сравнително евтина при днешнитъ цени на печатарскитъ материали и трудъ. Наскоро излизатъ и следващитъ тонове отъ това ценно издание.

На 7 декември Вратчанския областенъ театъръ е представилъ въ салона на читалище „Развитие“ въ Вратца съ голѣмъ успѣхъ новата българска драма „Гибелъ“ отъ Александъръ М. Герасковъ, написана по баладата на Пенчо Славейковъ — „Пейко бчваря“. Драмата е написана на чистъ и изясенъ български езикъ. Действията се нижатъ естествено, нѣматъ никаква прегрупуаностъ и всички действащи лица, съ съвсемъ малки изключения, сж дадени много добре.

Клуба на българскитъ писатели е избралъ въ годишното си събрание, състояло се напоследъкъ, новъ секретариятъ отъ следнитъ членки: Люба Касярова, Евдокия Обрешкова, Юлия Казаска и Янка Митева.

Новиятъ унгарски театъръ понастоящемъ представя известната творба на Августъ Стриндбергъ „Мъртвешки танцъ“. Главната роля се играе отъ Артуръ Шомлай, известенъ отъ унгарскитъ филми и въ България.

Левски въ свѣтлина е името на сложената подъ печатъ книга на Любомиръ Дойчевъ, въ която за пръвъ пътъ ще бждатъ изнесени неизвестни спомени, снимки и факсимилета, засягащи живота и дѣлото на Левски. Книгата е снабдена съ биографични бележки и неизвестни снимки на почти всички дѣйци отъ онова време. Книгата ще обема около 30 коли. Цената и ще бжде оповестена допълнително. Поръчки до автора: Люб. Дойчевъ, бул. В. Емануилъ 10 — София 4.

Едно отъ най-дейнитъ туристически дружества въ Пловдивъ е „Руенъ“. Следъ излетитъ, които сж се провеждали презъ лѣтото, тѣ сж започнали своята просвѣтна дѣятностъ. Къмъ секцията е формируванъ струненъ оркестъръ, театрална трупа и хоръ, ръководени отъ просвѣтенъ комитетъ. Първата проява на секцията е изнесена на 7 т. м. вечеринка, която е направила впечатление на публиката съ своята добре подобрена литературна програма. На вечеринката е била изнесена пиесата „Туристи“ отъ планинарятъ Петъръ Г. Сиротовъ.

Въ честъ на нашия писателъ Добри Немировъ е наречено на негово име училището въ с. Скачковци, кумановско.

Тая година Просвѣтния съюзъ ще даде четири литературни награди: 1. за най-добрата книга изъ художествената литература. 2. за най-доброто педагогическо произведение. 3. за най-доброто художествено произведение съ народностенъ духъ за деца и 4. за най-доброто художествено произведение съ народностенъ духъ за юноши.

Всички творби, които подлежатъ на премиране, трѣбва да бждатъ отпечатани презъ 1942 година и да бждатъ представени въ канцеларията на Просвѣтния съюзъ.

Наградитъ ще бждатъ обявени къмъ края на м. януарий, идната година.

Съюзътъ на българскитъ писатели става академично-професионална организация. Нови членове ще се приематъ най-малко следъ десетгодишна дѣятностъ по докладъ на нарочна комисия отъ трима писатели предъ общо събрание, което ако гласува въ мнозинство две трети, обявява кандидата за членъ на съюза.

Фридрихъ Хьолдерлинъ

По инициативата на вюртембергското министерство на просвѣтата и на германската академия въ Мюнхенъ, издателството Гота ще издаде голѣма научна сбирка въ 8 тома на всички произведения на Хьолдерлинъ. Готви се издаването и на друга по-малка сбирка въ 5 тома, която сжщо съдържа пълния текстъ на произведенията и която е преди всичко предназначена за любителитъ на поезията. Излизането отъ печатъ на първата сбирка е предвидено за края на 1942 година, докато втората ще излезе за стогодишнината на поета — 7 юний 1943 година.

Произведенията на Хьолдерлинъ, въпрѣки многото издания, и до днесъ не сж напълно разбрани отъ насъ; все още не сме успѣли да вицнемъ въ неговия душевенъ миръ и да разберемъ напълно неговия мирогледъ. Стихотворенията на Хьолдерлинъ сж трудни за разбиране, защото въ основата си иматъ съвсемъ индивидуаленъ мирогледъ, и той взема образитъ и картинитъ отъ свѣта на гръцката митология. Освенъ това, Хьолдерлинъ е нѣщо повече отъ лирикъ и поетъ. Въ известенъ смисълъ той е и ясновидецъ на едно далечно ново време, което едва днесъ, следъ близо единъ вѣкъ, започваме да разбираме. Затова той е билъ непознатъ между своитъ съвременници, но все пакъ голѣмото и необикновеното, което е лъхало отъ него му е спечелвало симпатии.

Казахме вече, че изданията на произведенията му сж многобройни. Три години следъ смъртта на Хьолдерлинъ, презъ 1846, поетитъ Швабъ, Мьорике, Кериеръ и Уландъ издадоха първата сбирка на неговата поезия, която освенъ „Хиперионъ“ съдържа само частъ отъ неговитъ стихотворения, така че „Емпедокълъ“ и голѣмитъ елгии и химни излъзоха много по-късно.

Модерната философия на Максъ Шелеръ, Романо Гуардини и Мартинъ Хайдегеръ улесняватъ проникването въ символичния свѣтъ на Хьолдерлинъ.

Ив. П.

Книгописъ

Иванъ Вазовъ: Събрани съчинения, томъ първи — лирика, издава Хемусъ, София, 1942 г. цена 150 лв.

Любомиръ Спировъ — Жарирнъ: Студентски гримаси, хуморъ и сатира, Варна, 1942 г. цена 10 лв.

Печо Господиновъ: Освободена Добруджа, спомени, София, 1942 г., цена 20 лв.

Василь К. Тотевъ: Дъщерята на гробаря, драма въ 4 действия, Пазарджикъ 1942 г., цена 20 лв.

Ана Гавардова: Планински ручей, стихове, София, 1942 г., цена 40 лв.

Никола Никитовъ: Въ млъчанието на часоветъ, стихотворения, издава Факесъ, София, 1941 г., цена 40 лв.

Недѣлчъ Беневи: Погледъ наоколо, въ паметъ на Илия Ив. Черенъ, Габрово, 1942 г., цена 10 лв.

Тодоръ Якимовъ: Море и хора, стихове, Бургасъ, 1939 г., цена 15 лв.

Хриъ Гаджевъ: Хайдутинъ майка не храни, битова пиеса въ 4 картини, доставя Б-ка Селско творчество, гара Горни Джбникъ, цена 35 лв.

Климентъ Кецаровъ — Охридовъ, На слънчевъ припекъ, стихотворения, Пловдивъ, 1940 г., цена 30 лв.

Пѣйо Долевъ: Лжчезарниятъ Орфей, драматическа поема, Пловдивъ, 1942 г. цена 20 лв.

Петъръ Нѣжинъ: Несрета, стихове, Пловдивъ, 1942 г., цена 15 лв.

Петъръ Нѣжинъ: Деца на открито, поевъ, Пловдивъ, 1942 г. ц. 20 лв. Двегъ книги се доставятъ отъ автора, Пловдивъ, бул. Князь Симеонъ Търновски, 30.

Асенъ Неновъ — Бдинецъ: Земя и хлѣбъ, пиеса въ 4 действия, София, 1941 г., цена 30 лв.

Асенъ Неновъ — Бдинецъ: Конкурсъ на плажа, комедия въ 3 действия, София 1942 г., цена 30 лв.

П Здравелинъ: Клепалото бие, битова драма въ 3 действия, София, 1941 г., цена 30 лв.

Четете новогодишния брой на вестникъ **СТУДЕНТСКА ДУМА**

Най-актуелната пиеса на сезона! И най-добрия изборъ за вечеринка!

ХАЙДУТИНЪ МАЙКА НЕ ХРАНИ

битова пиеса въ 4 картини отъ ПЬЮ ГАДЖЕВЪ

Хайдутинъ майка не храни е славенъ епизодъ отъ драмата на българския народъ въ борбата му за свобода. Любовъ и мъжество, предателство и героизъмъ, всичко това е пресъздадено и наситено съ голѣмъ драматизъмъ

Хайдутинъ майка не храни трѣбва да се изнесе на всѣка сцена и въ всички населени пунктове въ страната. Цена 35 лева. Доставя: библиотека „Селско творчество“ гара Горни Джбникъ. Пощенска чекова сметка 7255.

БНН Библиотека на нѣмския наученъ институтъ

(Издава „ХЕМУСЪ“ А. Д., София, ул. Солунъ 2)

ТОМЪ I — Шилеръ, Разбойници, въ преводъ отъ Дим. Стоевски съ студия за „Поета на свободата и дейна добродетелъ и отъ проф. д-ръ К. Гълъбовъ. Заговорътъ на Фиеско отъ Генуа, въ преводъ на Теодоръ Траяновъ. Съ портрета на поета. Стр. 378, цена 60 лева. Съ здрава и красива подвързия 90 лв.

ТОМЪ II — Гьоте, Херманъ и Доротея. Страданията на младия Вертеръ. Стела. Въ преводъ отъ Асенъ Развѣтничковъ, съ предговоръ и отъ Ерихъ Шмидъ и съ портрета на поета. Стр. 290, цена 60 лв., съ здрава и красива подвързия 90 лв.

ТОМЪ III — Грилпарцеръ, По вълнитъ на морето и на любовта, въ преводъ на Дим. Стоевски и Йоахимъ Мюлеръ. Стр. 360, цена 60 лв., въ здрава и красива подвързия 90 лв.

ВЪ ОТДѢЛНИ КНИГИ: Разбойници 25 лв.; Заговорътъ на Фиеско, 25 лв.; Херманъ и Доротея, 25 лв.; Страданията на младия Вертеръ, 30 лв.

Библиотеката е одобрена и препоръчана отъ Министерството на Народното просвѣщение.